

Täysistunto

Torstai 14.12.2017 klo 17.45—20.39

3. Hallituksen esitys eduskunnalle alkoholilain ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 100/2017 vp
Lakialoite LA 4, 6, 8, 12/2016 vp, 34, 42/2017 vp
Toimenpidealoite TPA 3/2015 vp
Valiokunnan mietintö StVM 24/2017 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Maria Lohela: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö StVM 24/2017 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

19.34 **Hannakaisa Heikkinen kesk** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta on tänään saanut valmiiksi alkoholilain kokonaisuudistuksen. Valiokuntakäsittelyssä kuultiin syksyn mittaan laaja joukko asiantuntijoita ja viisi valiokuntaa antoi asiasta lausunnon. Uuden alkoholilain tarkoituksena on sen 1 §:n mukaan vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeino toimintaa alkoholin ihmiselle ja yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Hallituksen esityksen tavoitteet voidaan kytkeä perustuslaissa säädettyyn velvoitteeseen, jonka mukaan julkisen vallan on sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään edistettävä väestön terveyttä. Ehdotuksella on liityntä myös samassa perustuslain pykälässä mainittuun julkisen vallan velvollisuuteen tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu samoin kuin perustuslain vaatimukseen siitä, että julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta pitää alkoholilain tavoitteita yhteiskunnallisesti erittäin merkittävinä. Alkoholi on Suomessa ja myös maailmanlaajuisesti huomattava sosiaalisten ja terveysongelmien sekä tautitaakan aiheuttaja. Alkoholin kokonaiskulutus korreloi alkoholista aiheutuvien sairauksien, kuolemien ja muiden haittojen yleisyyteen. Alkoholin takia menetettyjen elinvuosien määrä on Suomessa selvästi suurempi kuin esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa.

Toisin kuin usein luullaan, alkoholinkäytön haitat eivät keskity pelkästään alkoholisteille ja suurkuluttajille. Koska väestöstä suurin osa on alkoholin kohtuukäyttäjiä, syntyy suuri määrä haitoista ja sairauksista myös heille. Alkoholin kulutuksen lisääntymisen myötä aiheutetaan merkittävää haittaa myös läheisille ja perheenjäsenille, mikä heikentää lasten ja perheiden hyvinvointia. Alkoholin kokonaiskulutuksen kasvulla on vakavia suoria ja välillisiä vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja terveyteen. Alkoholi liittyy myös suureen osaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 139/2017 vp

perheväkivallasta. Äidin päihteidenkäyttö on yleisin syy pienten lasten huostaanottoihin Suomessa. Kulutuksen kasvaessa on suuri riski, että esimerkiksi alkoholin vaurioittamia FAS-lapsia syntyy yhä enemmän. Kasvavana huolenaiheena on viime vuosina ollut myös ikääntyvien ihmisten lisääntyvä alkoholinkäyttö. Kolmasosa riskikuluttajista alkoholisoituu eläkeiässä.

Alkoholin kulutuksen kasvu lisää poliisin hälytystehtäviä sekä näin ollen myös poliisin resurssitarvetta. Alkoholin vaikutukset näkyvät poliisin lisäksi myös pelastus- ja ensihoidon tehtävissä, kuten esimerkiksi liikenteessä, tapaturmissa, tulipaloissa ja hukkumisissa.

Kansantaloudellisten vaikutuksien osalta valiokunta toteaa, että alkoholin kulutuksen lisääntyminen vaikuttaa kestävyysvajeeseen kahdella tavalla. Kulutuksen kasvu lisää kustannuksia erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmälle sekä poliisille ja pelastustoimelle. Samalla alkoholin kulutuksen kasvu vähentää kustannusten maksajien määrää, kun sairastavuus ja kuolleisuus lisääntyvät sekä työkyky ja työteho heikkenevät. Alkoholin aiheuttamat haitat näkyvät työelämän poissaoloina ja tuottavuuden laskuna. OECD on arvioinut, että alkoholin vaikutus työpaikoilla tuotannon menetyksinä on noin 1 prosentti bruttokansantuotteesta. Suomen bruttokansantuote on noin 204 miljardia euroa. OECD:n arvion mukaan 1 prosentti merkitsee siten Suomessa noin 2 miljardin euron vuotuista tuotannon menetystä.

Arvoisa puhemies! Koska alkoholin kulutuksen kasvu lisää edellä kuvaamiani haittoja, sosiaali- ja terveysvaliokunta ei hyväksy hallituksen esitystä siitä, että vähittäismyyntipaikoissa sallittaisiin olevan myynnissä alkoholijuomia, joiden enimmäisalkoholipitoisuus olisi 5,5 tilavuusprosenttiyksikköä 4,7:n sijasta. Prosenttirajan nosto vaikuttaisi merkittävästi alkoholin saatavuuteen ja kulutuksen kasvuun. Koska suomalaiset juovat kaikesta nauttimastaan alkoholista yli puolet panimotuotteina, vaikuttaa niiden vahvuus ratkaisevasti haittojen määrään. Kulutuksen siirtyminen vahvempaan olueen vaikuttaisi merkittävästi kansanterveyteen ja -talouteen, vaikka kyseessä olisikin vain vajaan prosenttiyksikön nousu. Muutos laajentaisi vahvempien alkoholijuomien saatavuuden nykyisestä noin 350 myymälästä yli 5 000 päivittäistavarakauppaan ja potentiaalisesti yli 8 000 ravintolalle. Prosenttirajan nosto kasvattaisi valiokunnan näkemyksen mukaan alkoholin vähittäismyyntiä siten, että se heikentäisi alkoholihaittojen torjuntaa eikä se palvelisi tavoitetta ravintola-alan työllisyyden lisäämisestä, koska se ei siirtäisi alkoholin kulutuksen painopistettä ravintoloihin.

Nykyisin Alkossa myytävien vahvojen oluiden ja juomasekoitusten hintojen on arvioitu laskevan jopa 40 prosenttia vähittäiskaupoissa. Aiemmat alkoholiveron korotukset ovat esityksen perustelujen mukaan vähentäneet erityisesti panimoiden ja päivittäistavarakaupan alkoholijuomien myyntiä, mikä on voinut vaikeuttaa pienten kauppojen toimintaa. Esityksen mukaan lisäämällä alkoholin vähittäismyyntiä voitaisiin tukea sekä panimoteollisuutta että päivittäistavarakauppaa elinkeinolle hankalassa tilanteessa. Valiokunta pitää tärkeänä, ettei mahdollinen elinkeinon tukeminen saa lisätä alkoholin kokonaiskulutusta ja siitä aiheutuvia haittoja.

Toinen haittojen lisääntymiseen vaikuttava muutos, jota hallitus esittää, on vähittäismyyntin valmistustaparajoituksen poisto, joka sallisi käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien lisäksi myös tislattua alkoholista valmistettujen juomasekoitusten myyntin vähittäiskaupoissa. Valmistustaparajoituksesta luopuminen tuo markkinoille uudentyyppisiä alkoholijuomia, joiden markkinointi tulee todennäköisesti kohdistumaan erityisesti nuoriin ja naisiin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 139/2017 vp

Sosiaali- ja terveystoimikunta toteaa, että valmistustaparajoituksen poiston haitalliset vaikutukset kytkeytyvät osaltaan vähittäismyyntin tilavuusprosenttirajaan. Koska valiokunta ei esitä prosenttirajan nostoa nykyisestä, ei valiokunta pidä valmistustaparajoituksen poistoa yhdistettynä nykyiseen tilavuusprosenttirajaan niin olennaisena haittoja lisäävänä tekijänä, että esitystä tulisi tältä osin muuttaa. Tilanne haittojen osalta olisi toinen, jos tilavuusprosenttia nostettaisiin hallituksen esityksen mukaisesti 5,5 prosenttiin.

Arvoisa puhemies! Uudistuksesta on ollut eniten esillä prosenttirajan nosto. Uudistuksessa on kuitenkin myös muita tärkeitä alan yrittäjyyttä tukevia uudistuksia. Ravintola-alan toimintaedellytyksiä parannetaan muun muassa kumoamalla ravintoloiden aukioloaikaa koskeva sääntely, mahdollistamalla alkoholijuomien vähittäismyynti ravintoloille, vähentämällä tilapäisten anniskelulupien tarvetta sekä keventämällä henkilökunnan pätevyys- ja ikävaatimuksia. Uudistuksella pyritään vähentämään paikoin vanhentuneen lainsäädännön aiheuttamaa sääntelytaakkaa kehittämällä lupajärjestelmää siten, että yritystoiminnan aloittaminen helpottuu ja toimivan kilpailun edellytykset turvataan. Alkoholijuomien anniskelun osalta merkittävin lupajärjestelmän uudistus on jatkoaikojen muuttaminen luvanvaraisesta ilmoituksenvaraiseksi. Aiempaa sääntelyä korvataan lisäämällä ja tukemalla elinkeinonharjoittajien omavalvontaa, jossa toimijoiden tulee itse suunnitella ja päättää omista toimenpiteistään, joilla varmistetaan lain noudattaminen.

Sosiaali- ja terveystoimikunta pitää lähtökohtaisesti hyvänä tavoitteena sitä, että lupajärjestelmää selkeytetään ja yksinkertaistetaan, puretaan tarpeetonta hallinnollista taakkaa aiheuttavia normeja ja helpotetaan yritysten toimintaa. Valiokunta kuitenkin vaatii, että lupajärjestelmän keventämistä seurataan sekä lupajärjestelmän ja omavalvonnan toimivuuden että alkoholista aiheutuvien haittojen ja harmaan talouden torjumisen näkökulmasta.

Arvoisa puhemies! Sitten vielä viime päivinä puhuttaneeseen etämyyntiin, joka liittyy keskeisesti alkoholijuomien vähittäismyyntin yksinoikeusjärjestelmään, johon uusi laki edelleen perustuu. Vähittäismyynti on sallittua enintään 4,7 prosentin vahvuudella alkoholijuomille sekä niin kutsutuille käsityöläisluille asianmukaisella vähittäismyyntiluvalla. Alkoholiyhtiön monopolin piiriin kuuluvien alkoholijuomien vähittäismyyntiin ei voida myöntää lupaa. Lakiehdotuksen 32 §:n mukaan alkoholijuomia saa tuoda maahan omaa käyttöä varten ilman erillistä maahantuontilupaa sekä kaupalliseen tai muuhun elinkeinotarkoitukseen vain, jos toimintaa varten on myönnetty lupa. Vastaava säännös on nykyisessä alkoholilaissa.

Säännös merkitsee perustelujen mukaan sitä, että alkoholijuomia ei saa ulkomailta myydä etämyynnillä Suomeen ilman vähittäismyyntilupaa eli rajat ylittävä etämyynti Suomeen on nykyisin kielletty. Sen sijaan kuluttaja saa itse tuoda maahan ulkomailta ostamansa alkoholijuomat. Perustuslaki-, laki- ja talousvaliokunta ovat katsoneet, että 32 §:ää tulisi täsmentää. Valiokuntien kannanotot täsmentämistarpeista perustuvat siihen, että pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa kategorisena esitetty etämyyntin kieltä ei ilmene nimenomaisesti lakiehdotuksesta. Sosiaali- ja terveystoimikunta painottaa, ettei lausuntovaliokuntien esittämä vaatimus ehdotettua selkeämmästä säännöksestä sisällä kannanottoa siitä, voiko tietty etämyyntiin liittyvä tapahtumainkulku tulla voimassa olevan sääntelyn tunnusmerkistökäytöiden täytyessä rangaistavaksi. Rangaistavuuden arviointi kussakin yksittäistapauksessa on kuitenkin tuomioistuinten tehtävä.

Lakivaliokunta käsitteli lausunnossaan Helsingin hovioikeuden vastikään niin kutsutussa Alkotaxi-asiassa antamaa tuomiota, jossa hovioikeus on arvioinut alkoholijuomien rajat ylittävää etämyyntiä. Asiassa oli kyse myyjästä, joka ylläpiti internetissä sivustoa, jonka

Pöytäkirjan asiakohta PTK 139/2017 vp

kautta Suomessa asuvilla henkilöillä oli mahdollisuus ostaa alkoholijuomia, ja myyjä järjesti alkoholijuomille kotiinkuljetuksen Suomeen. Kyseisellä myyjällä ei ollut alkoholilaissa edellytettyä vähittäismyyntilupaa, minkä vuoksi häntä syytettiin alkoholirikoksesta. Helsingin hovioikeus pyysi ensin EU-tuomioistuimelta ennakkoratkaisua ja päätyi sen jälkeen tuomiossaan siihen, että Alkon monopoliin yksinomaan kuuluvien alkoholijuomien osalta monopoli täyttää unionin oikeuden vaatimukset eikä ole ristiriidassa unionin oikeuden kanssa. Myyjä tuomittiin alkoholirikoksesta rangaistukseen.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimuksen mukaan hallituksen esitys on valmisteltu pääosin niiden linjausten mukaisesti, jotka ilmenevät Euroopan unionin tuomioistuimen ja Helsingin hovioikeuden tuomioista. Valiokunta kuitenkin ehdottaa, että etämyyntiä koskevat säännökset selvennetään. Valmistelussa tulee EU-oikeudellisten reunaehto- ja ohjeiden ottaa huomioon erityisesti se, että etämyyntiä koskevat ratkaisut eivät saa vaarantaa laissa säädetyn vahvuusrajan ylittävien alkoholijuomien vähittäismyynnin yksinoikeuden säilyttämistä.

Valiokunnan mietintöön sisältyy kolme vastalauseetta.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Edustajien Puska, Kiljunen, Räsänen ja Sarkomaa puheenvuorojen ja ministerin puheenvuoron jälkeen otamme debatin.

19.47 Pekka Puska kesk: Arvoisa herra puhemies! On hieman ikävää, että tätä niin laajaa mielenkiintoa herättävää asiaa käsitellään näin myöhään. Mutta joka tapauksessa asiaan.

Alkoholilakiesityksen 1 § todella sanoo, että lain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta alkoholin käyttäjille ja muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Asiantuntijoiden lausunnot ja valiokunnan mietintö osoittavat kyllä täysin selvästi, että lain sisältö vaikuttaisi täysin päinvastaisesti. Faktat ovat kovat, ja niiden pitäisi ohjata eduskuntakäsittelyä. Alkoholipitoisuuden nostaminen noin 17 prosentilla tuotteissa, joista tulee noin puolet suomalaisten alkoholista, joita tullaan myymään yli kymmenissä tuhansissa myyntipisteissä ja vielä vahvemman oluen kohdalla 40 prosenttia halvemmalla, tulisi ilman muuta merkittävästi nostamaan alkoholin kokonaiskulutusta ja haittoja suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä olisi räikeässä ristiriidassa muun muassa niiden edustaja Heikkisen lukemien perustuslain pykälien kanssa, jotka sanovat, että julkisen vallan on edistettävä väestön terveyttä, turvattava mahdollisuus lapsen hyvinvointiin ja turvattava jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön.

Ylivoimaisesti tärkein näihin seurauksiin vaikuttava tekijä tässä lakiesityksessä on masatuotteiden, oluen ja panimomassatuotteiden, alkoholipitoisuuden nousu. Esityksessä on toki muitakin alkoholin kulutusta nostavia tekijöitä, mutta näihin löytyy perusteita, jotka voidaan säädösten keventämiseksi hyväksyä, jos ylivoimaisesti haitallisin esitys prosenttirajasta torjutaan.

Lakiesityksen moninaiset haitalliset vaikutukset on hyvin dokumentoitu valiokunnan mietintöön, ja vahvojen faktojen perusteella valiokunnan ylivoimainen enemmistö todella päätyi esittämään pysymistä nykyisessä prosenttirajassa. Terveysvaikutuksista jäävuoren huippu olisi vähintään 150 lisäkuolemaa vuodessa, mitä THL pitää varovaisena arviona, sillä se ei sisällä esimerkiksi alkoholin vaikutusta syöpään tai sydän- ja verisuonitautikuolemiin. Onkin arvioitu, että todelliset vaikutukset tulisivat olemaan noin 200–500 lisä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 139/2017 vp

kuolemaa, eli saman verran kuin meillä on liikennekuolemia vuodessa, ja tämän jäävuoren huipun alla on tietysti erittäin monien terveydellisten ja sosiaalisten ongelmien lisääntyminen.

Valiokunnan asiantuntija-arvioiden perusteella lakiesityksen vaikutukset olisivat jyrkässä ristiriidassa monien sellaisten keskeisten tavoitteiden kanssa, joista täällä eri keskusteluissa ollaan varsin yksimielisiä ja jotka ovat myös hallitusohjelman tavoitteita. Kuten todettu, sote-palveluiden tarve kasvaisi selvästi ja tavoitteena olevat säästöt syötäisiin kerätaiteitolla. Erityinen rasite kohdistuu päivystysvastaanotoille, ja sosiaalipuolella taas erilaiset päihdehuollon kustannukset kasvaisivat. Täällä äskenkin kannettiin suurta huolta sisäisestä turvallisuudesta ja poliisin resursseista, aivan oikein, mutta vahvempien juomien tulon seurauksena erilaiset järjestysongelmat kasvaisivat ja sitoisivat niukkoja poliisivoimiamme arvioilta 170 poliisin verran. Parempi olisi hylätä vahvat juomat ja näin ehkäistä tässä lisäresurssien tarve, jonka tyydyttäminen on enemmän kuin kyseenalaista. Alkoholin kulutuksen kasvu vaikuttaisi kiistattomasti myös työuria lyhentävästi ja työn tuottavuutta vähentävästi vastoin pyrkimyksiämme kansantalouden vahvistamiseksi.

Muun muassa välikysymyskeskustelun yhteydessä oltiin liikuttavan yksimielisiä tavoitteista vähentää terveyseroja. Alkoholi ja tupakka vastaavat tutkitusti noin puolesta Suomen terveyseroista. Viime vuosikymmenellä, kun alkoholin kulutus kasvoi, terveyserot lisääntyivät selvästi, ja kun aivan viime vuosina muutaman maltillisen veronkorotuksen jälkeen on saatu alkoholin kulutuksessa vähäistä laskua, ovat sosiaaliryhmien väliset erot kuolleisuudessa hieman vähentyneet. Niin herkästi terveyserot seuraavat juuri alkoholin kulutusta.

Täällä nyt tehtävä päätös vaikuttaa terveyseroihimme selvästi enemmän kuin edes hyvä ja tarvittava sote, jonka päätavoite on vähentää eroja palvelujen saatavuudessa. Nyt tehtävä päätös on konkreettinen ja tärkeä verrattuna esimerkiksi siihen, että täällä usein mainittu varmaan sinänsä erittäin tärkeät professori Saaren työryhmän ehdotukset koskenevat jo nyt aika hyvin tiedossa olevia vaikeampia rakenteellisia ratkaisuja tulevaisuudessa.

Kun nämä moninaiset haitat ovat niin selvät ja kiistattomat, joutuu pohtimaan, miten näin huono ehdotus on mahdollinen, siis tämä prosenttikorotus. On viitattu Viron tuontiin, mutta valiokunnassa on selvästi käynyt ilmi, että Viron tuonti on jo nyt varsin vähäistä, noin 6 prosenttia Suomessa juodusta oluesta, ja nopeasti vähenemässä, jopa ennen Viron suuria veronkorotuksia. On myös sanottu, että oluen tarjonnan lisääntyminen vähentäisi väkevien alkoholien kulutusta. Aiemmat kokemukset eivät tue tätä lainkaan. Nyt puhuttujen alkoholijuomien osuus Alkosta ostettavasta alkoholista on vain noin 3 prosenttia. On myös lobattu pienten kauppojen pystyssä pysymisestä, mutta mielestäni syrjäisempiä kauppoja ei kyllä pitäisi pitää pystyssä alkoholin lisämyynnillä ja haittojen kustannuksilla. Ja on myös ajateltava pienten kauppojen vähäisten myyjien turvallisuutta, mihin muun muassa PAM on kiinnittänyt huomiota.

Todellinen syy tähän hämmästyttävään esitykseen lisätä vahvojen oluiden saatavuutta ja alkoholin kulutusta on Panimoliiton ja sen taustalla olevien kansainvälisten suurpanimoiden, jotka omistavat myös Suomen suurimmat panimot, ennennäkemätön lobbaus, jossa on käytetty mitä erilaisimpia keinoja. Tätä vahvisti myös viime päivinä esiin tullut hämmästyttävä tieto, kuinka kuuden ulkomaan suurlähettiläät lobbasivat kirjeissään STM:lle oluen alkoholiprosentin korottamista aivan ilmeisesti maittensa suurpanimoiden asiassa. [Eduskunnasta: Käsittämätöntä!]

Pöytäkirjan asiakohta PTK 139/2017 vp

Lobbaukseen liittyy myös hämmästyttävä koplaus alkoholiveroon. Alkoholi- ja tupakkaveroahan on viime vuosina nostettu maltillisesti useaan otteeseen terveystaloudellisiin ja fiskaalisista syistä. Nyt hyväksyttävä alkoholiveron korotus on jatkoa aiemmille ja ilmeisesti niitä hieman pienempi nostaen olutpullon hintaa noin 7 sentillä. Se ei ole vaikutuksiltaan missään suhteessa nyt käsiteltävän lakiehdotuksen vaikutuksiin, kun vielä ajatellaan puhuttua noin 40 prosentin hinnan laskua. Kysymys on siis kirkkaasti niin sanotusta poliittisesta pelistä. Valiokunta toteaa, että ilman prosenttinoittoa alkoholinkulutus nousee saman verran kuin veronkorotus ehkä laskee. Ja jos hyvän päätöksemme jälkeen jäisi vajaan valtion budjettiin, niin korvataan se vaikka terveysperusteisella sokeriverolla, jota täällä on niin paljon kysely.

Työllisyysvaikutuksista lakiesityksen perusteluissa sanotaan, aivan oikein, että työllistävää vaikutuspanimoissa on vähäinen, vaikka oluen kulutus lisääntyisi, samoin kauppajien kohdalla. Paljon tärkeämpi on ravintoloiden työllistävää vaikutus, joka kärsii siitä, että vahvojen oluiden saatavuus ravintoloiden ulkopuolella ajaisi alkoholinkäyttöä yhä enemmän kotisohville tai kaduille. On myös huomattava, että ainakin selvityksen mukaan maaseutujen pienpanimot eivät kannata vahvojen oluiden tuloa kauppajoihin.

Kaiken tämän pohdinnan ja hyvin monien asiantuntijalausuntojen jälkeen sosiaali- ja terveysvaliokunta ja useat sen jäsenet poliittisesti laidasta laitaan hyväksyivät siis mietinnön, johon toivoisi jokaisen edustajan perehtyvän ennen äänestystä. Valiokunta siis kovien faktojen pohjalta tyrmäsi alkoholiprosentin nostamisen.

Lakiehdotuksessa on tosin muitakin puhuttaneita kohtia, kuten limuviinat, niiden mukana tuleva vahvojen juomien markkinointi, [Sari Sarkomaa: Juomasekoitukset, edustaja Puska!] myyntipaikkojen suuri lisäys, ravintoloiden yöaukiot ja niin pois päin. Mutta näiden merkitys on siis sittenkin rajallinen verrattuna isoon asiaan eli alkoholiprosentin nostamiseen tuotteissa, joista tulee yli puolet suomalaisten alkoholista. Valiokuntakeskustelussa nousi myös esille kysymys alkoholien etämyynnistä, ja vallitsi suuri yksimielisyys siitä, että etämyynti on kielletty ja tulee pysymään kiellettynä. Valiokunnan mietinnössä on tästä asiasta selvä ja tärkeä kanta, jota edustaja Heikkinen äsken esitteli, joka turvaa alkoholipolitiikkamme perustan, enkä siihen sen enempää paneudu.

Mutta lopuksi, arvoisa puhemies, haluaisin vielä todeta, että viime viikkojen valiokuntakuulemisissa erityisen vaikuttavat argumentit koskivat jo nyt yleisiä alkoholiongelmia perheissä ja niiden lisääntymistä, jos vahvemmat juomat tulisivat kauppajoihin. Tänä päivänä alkoholi varjostaa kovin monen perheen elämää painaen usein erityisesti perheen naisia ja haitaten lasten turvallista kasvua. Tästä kannoimme erityistä huolta eduskunnan juhlaistunnossa ja muutenkin jatkuvasti täällä keskusteluissa lasten ja nuorten syrjäytymisen osalta. Hyvin usein nuorten syrjäytyminen alkaa alkoholien varjostamista kasvuolosuhteista, ja sen korjaaminen myöhemmin on hankalampaa. Joulun lähestyessä toivoisi Suomen lapsille lahjaksi turvallisemman kodin, ei lisää lasista lapsuutta.

Arvoisa puhemies! Ehdotus vahvoista oluista ja limuviinoista suomalaisiin kauppajoihin, kioskeihin, huoltoasemille ja ulosmyyntiravintoihin on politiikkaa vahvojen ja rahan ehdoilla ja väestön terveyden ja usein juuri perheiden sekä lasten hyvinvoinnin ja turvallisuuden kustannuksella. Sellaisessa en halua olla mukana. Ja kun hallituspuolueiden kesken on sovittu prosenttiäänestyksessä vapaista käsistä, [Kokoomuksen ryhmästä: Ei ole!] niin toivon edustajien painostuksesta huolimatta äänestävän arvojen ja faktojen puolesta. — Kiitos. [Erkki Tuomioja: Täyttä asiaa! — Jukka Gustafsson: Erinomainen puhe!]

Pöytäkirjan asiakohta PTK 139/2017 vp

19.57 Anneli Kiljunen sd: Arvoisa herra puhemies! Olen todella iloinen myös edustaja Puskan puheenvuorosta, koska siinä oli monta faktaa, valitettavasti. Toivoisin, että sitten kun näitä asioita lähdetään äänestämään, niin se myös konkretisoituisi äänestyksessä.

Arvoisa puhemies! Esittelen nyt sosiaalidemokraattien, vasemmistoliiton, vihreiden ja RKP:n yhteisen vastalauseen.

Aluksi, ennen kuin lähden esittelemään sitä, minun on kyllä valitettavasti todettava se, että olen erittäin pahoillani tästä tavasta käsitellä alkoholilakia. Ensinnäkin se tuotiin meille syksyllä. Me olemme kuulleet valtavan määrän asiantuntijoita tämän asian vakavuuden ja vaikuttavuuden takia, mutta käytännössä, kun me olemme kuulleet asiantuntijoita, niin näiden asiantuntijojen lausuntojen yhteistä analyysiä ei ole tehty lainkaan. Me olemme riipaisseet sen läpi, mutta sitä, että me olisimme aidosti ottaneet asiantuntijoiden kuulemiset ja huolet huomioon tämän lainsäädännön, mietinnön rakentamisessa, ei näkynyt tässä lainkaan. Se oikeastaan huipentui tässä viimeisinä aikoina niin, että kun käsitelimme etämyyntiä sekä Alkon monopoliin liittyvää kysymystä, me kuulimme virallisesti ainoastaan yhtä asiantuntijaa, ja kun olisimme halunneet lisää asiantuntijoita, koska tämä asia on todella vaikea ja monimutkainen ja olisimme halunneet valmistella tämän eduskunnalle sellaisessa muodossa kuin perustuslakivaliokunta, hallintovaliokunta sekä talousvaliokunta meiltä edellyttivät, niin sellaista mahdollisuutta meille ei annettu. Elikkä meiltä keskeytettiin siltä osin tämä kuuleminen ja me emme päässeet tämän asian todellisen vakavuuden kannalta hyvään valmisteluun. [Susanna Huovinen: Kertoo, mistä tässä on kyse!]

Arvoisa puhemies! Hallituksen alkoholilakiesityksen tarkoitus on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta yhteiskunnassa säätelemällä elinkeinopolitiikkaa. Perustuslain mukaan julkisen vallan on edistettävä väestön terveyttä. Sillä on velvollisuus tukea muun muassa perheen mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja huolenpito. Lisäksi julkisen vallan on turvattava jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön.

Katsomme, että esitetty alkoholilaki on ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä on hyvin kuvattu, kuten valiokunnan varapuheenjohtaja äsken kertoi, lukuisten sosiaali- ja terveyspolitiikan asiantuntijoiden esittämä kritiikki valiokunnan käsittelyssä. Heidän mukaansa hallituksen esittämä laki tulee lisäämään alkoholin kulutusta ja alkoholinkäytön inhimillisiä ja taloudellisia haittoja sekä heikentämään talouden kestävyysvajetta. Valiokuntakuulemisissa valtaosa asiantuntijoista, niin tutkijat, viranomaiset kuin järjestöjenkin edustajat, ovat varoittaneet alkoholin saatavuuden ja hinnan alenemisen haitallisista vaikutuksista alkoholin kokonaiskulutuksen kasvuun, väestön hyvinvoinnin heikkenemiseen ja terveysmenojen nousuun. Näitä varoituksia emme voi sivuuttaa. Sen vuoksi jätimme mietintöön vastalauseen.

Arvoisa puhemies! Alkoholilaki tulee sen perustelujen mukaan lisäämään ihmisten turvallisuuteen liittyviä haittoja. Esityksessä on useita säännösmuutoksia, jotka lisäävät erityisesti humalajuomista, järjestyshäiriöitä, pahoinpitelyjä ja onnettomuuksia sekä vähentävät liikenneturvallisuutta. Anniskelun osalta suurin yksittäinen muutos on aamuyön anniskelu- ja aukioloajan lisääminen, ja Poliisihallituksen mukaan se lisää myös niiden ravintoloiden anniskeluaikoja, jotka aiemmin eivät ole tätä aukioloaikalupaa saaneet. Tämä lisää järjestyshaittoja ja poliisin työtä. Hälytystehtävät lisääntyvät erityisesti viikonloppuisin, ja työn painopiste aika muuttuu aamuyöhön. Myös Tullille on tulossa uusia tehtäviä, jotka edellyttävät henkilöstöresurssien lisäämistä.

Alkoholin kulutuksen lisääntyminen vaikuttaa kestävyysvajeeseen. Hallituksen tavoite kestävyysvajeen pienentämisestä ei voi toteutua, sillä sosiaali- ja terveydenhuollon kustan-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 139/2017 vp

nukset kasvavat ja samalla maksajat vähenevät, sairastavuus ja kuolleisuus lisääntyvät ja työkyky ja työteho heikkenevät. Tämän lain myötä alkoholin aiheuttamat uudet menetykset tuotannossa ovat kymmeniä miljoonia euroja. Jo näistäkin syistä on hämmäntävää se, että hallitus esittää lakia, joka käytännössä toimii päinvastoin kuin sen tavoitteet. Tästä syystä esitämme lausumaa, jonka mukaan hallituksen tulee turvata alkoholilain uudistuksesta aiheutuvat poliisin, Tullin sekä pelastus- ja ensihoidon tarvitsemat lisäresurssit.

Arvoisa puhemies! Vaikka haitat lisääntyvät, olemme valmiit hyväksymään esityksen monet uudistukset, kuten pienpanimoiden ulosmyynnin sallimisen, Alkon aukioloaikojen pidentämisen, anniskelun lupamenettelyjen keventämisen ja niin edelleen. Kannatamme valiokunnan esittämää 4,7 prosentin alkoholipitoisuusrajaa päivittäistavarakaupassa. Olen erittäin tyytyväinen sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijuuteen ja siihen, että tässä asiassa valiokunta kuuli asiantuntijoita ja siltä osin tämä esitys on sen mukainen. Toivoisin, että eduskunnassa tämä myös huomioitaisiin äänestyksessä.

Esitämme kuitenkin muutamia muutoksia esitykseen. Ensinnäkin haluamme säilyttää nykyisen valmistustaparojoituksen, eli emme halua limuviinoja kauppoihin. Arvioiden mukaan limuviinat lisäävät etenkin nuorten ja naisten alkoholinkulutusta. Tätä todistivat useat eri asiantuntijat ja tutkimukset, ja tästä kannettiin erittäin suurta huolta, voisiko sanoa, läpileikkauksittain koko tämän valiokuntakuulemisen ajan. Toiseksi alkoholijuomien maahantuonti ja etämyynnin kieltä aiheuttivat paljon keskustelua valiokunnassa asian epäselvyyden takia. Perustuslakivaliokunta edellytti selkeästi, että etämyynnistä pitää säätää tarkemmin kuin esityksessä on tehty. Pykälä ja perustelut ovat ristiriidassa, kuten täällä on todettu. Tämän pykälän epätarkkuus johtaa siihen, että Alkon monopoliasema jää nyt epäselväksi.

Pidämme Alkon yksinoikeudellista asemaa erittäin tärkeänä vastuullisen alkoholipolitiikan osana. Emme halua vaarantaa Alkon asemaa. Etämyynnin salliminen tarkoittaisi monopolituotteille rinnakkaista vähittäismyyntikanavaa sekä lopulta Alkon monopolin purkamista ja alkoholikaupan yksityistämistä Suomessa. Tästä syystä katsomme, että on välttämätöntä kieltää alkoholin etämyynti, ja tähän tulemme esittämään pykälää.

Arvoisa puhemies! Kolmas muutosesityksemme koskee alle 18-vuotiasta ravintolatyöntekijää. Asiantuntijakuulemisten perusteella on selvää, että alle 18-vuotiaiden lasten käyttämistä anniskelumyynnissä on tarve rajoittaa enemmän kuin ehdotuksessa on tehty. Siksi esitämme, että alle 18-vuotias voi anniskella alkoholia vain, jos hän opiskelee alaa tai on valmistunut alalle. Pidämme tätä tärkeänä työturvallisuuden ja työntekijän suojelun kannalta.

Eri viranomaiset ovat ilmaisseet huolensa, että aika lain toimeenpanoon on riittämätön. Siksi esitämme myös, että laki tulee voimaan 1. toukokuuta 2018. Lisäksi olemme esittäneet lausumia mainonnasta ja harmaasta taloudesta. Nämä kohdat esittelen teille myöhemmin.

20.07 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! Kiitos valiokunnalle. Valiokunta on todellakin tehnyt hyvää työtä ja tehnyt merkittäviä parannuksia tähän hallituksen esitykseen, itse asiassa juuri niitä parannuksia, jotka ovat olleet linjassa hallituksen esityksen perustelujen kanssa. Ennen muuta tämä prosenttipäätös on oikea, ja kiitän vielä edustaja Heikkistä hyvästä esittelypuheenvuorosta, samoin kuin edeltäviä puhujia.

Mutta sitten, arvoisa puhemies, en ymmärrä sitä, mikä ihmeen yhteiskunnallinen tarve vaatii tämän esityksen käsittelemistä tällaisella kiireellä sen jälkeen, kun me olemme saa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 139/2017 vp

neet 200-sivuisen mietinnön. Itse sain käsiini tämän vasta kyselytunnin jälkeen. Ei ole mitään mahdollisuutta ollut perehtyä tähän eikä lukea tätä esitystä läpi, enkä tiedä — minä toivon, että täällä joku kertoisi — mikä on se yhteiskunnallinen tarve, joka vaatii sen, että muutaman tunnin sisällä pitäisi tämä käsittely tässä alkaa.

Toiseksi, pidän kyllä hyvin merkillisenä niitä kuvioita, joita tämän käsittelyyn on liittynyt, esimerkiksi sitä, että kokoomus ja ymmärtääkseni myös siniset ovat kytkeneet tämän jo ensimmäisessä käsittelyssä hyväksyttyyn alkoholiveron korotukseen. Eikö alkoholipolitiikan tavoitteena, koko alkoholilainsäädännön tavoitteena ole juuri alkoholin kokonaiskulutuksen vähentäminen ja siten alkoholihaittojen vähentäminen? Eli miksi ihmeessä täytyy kompensoida se, jos me tällä esityksellä pystymme pitämään alkoholin kulutuksen ennallaan? Nythän valiokunta ei ole edes ehdottamassa sitä, että tuota prosenttirajaa oltaisiin laskemassa, niin kuin kristillisdemokraatit ovat esittämässä, vaan se pidettäisiin ennallaan, ja sitten pitää ikään kuin kompensoida se sillä, että ei varmasti alkoholiveroa olla korottamassa.

Kolmas havainto tästä keskustelusta tuli aivan tuoreeltaan edustaja Puskan puheenvuoron aikana. Kun edustaja Puska totesi, että hallitusryhmät ovat antaneet jäsenilleen vapaat kädet tämän prosenttirajan äänestämisessä, [Eero Heinäluoma: Kerrankin!] niin kokoomuksen aitiosta huudettiin, että eikä ole. [Kokoomuksen ryhmästä: Ei ole!] Tätä ihmettelen nyt. Toivon, että kokoomus avoimesti kertoo, onko teillä, teidän edustajillanne vapaat kädet. Onko teidän edustajillanne omantunnon vapaus tämän asian käsittelyssä? [Antti Rinne: Toista kuuluu, toista kuuluu!]

Arvoisa puhemies! Alkoholipolitiikan vaikutuksista on Suomessa pitkäaikaista ja hyvin tarkkaa tutkimusta, ja historian perusteella voidaan yksiselitteisesti todeta, että alkoholin saatavuutta lisäävät lainsäädäntömuutokset ovat poikkeuksetta lisänneet alkoholin kokonaiskulutusta ja haittoja.

Valiokunta esittää hallituksen esityksen mukaisesti, että vähittäismyynnissä saisi jatkossa myydä myös muutoin kuin käymisteitse valmistettuja juomia. Tästä seuraisi, että nykyiset käymisteitse valmistetut juomasekoitukset korvautuisivat pääosin juomasekoituksilla, jotka on valmistettu tislatus alkoholista. Tämän tuoteryhmän tuotteet, joita usein limuvii-noiksi kutsutaan, ja mahdolliset muut uudet alkoholituotteet houkuttavat erityisesti nuoria kuluttajaryhmiä. Tämä on todettu kansainvälisesti. On arvioitu, että valmistustaparajoituksen poisto uhkasi pahimmassa tapauksessa pysäyttää tai jopa kääntää nousuun alaikäisten nuorten koko 2000-luvun kestäneen alkoholinkulutuksen laskun. Muutoinkin asiantuntijakuulemisissa muutoksella on katsottu olevan kulutusta lisäävä ja kansanterveyttä heikentävä vaikutus, minkä vuoksi tulen esittämään vastalauseessa valmistustaparajoituksen säilyttämistä.

Kokonaisuudessaan hallituksen esitykseen sisältyy paljon muutoksia, jotka ovat huolettavia, sillä niiden myötä tulevan kulutuksen lisääminen tulisi aiheuttamaan vahingollisia vaikutuksia kansanterveyteen, sosiaali- ja perhesuhteisiin, lasten hyvinvointiin, talouteen, viranomaistoimintaan, ja nämä on itse asiassa todettu hallituksen esityksessä. Nehän ovat tulleet myös asiantuntijakuulemisissa esiin. Sen sijaan taloudellisiin kysymyksiin rajoittuvien, mahdollisten positiivisten vaikutusten toteutumisesta ei voida vielä varmuudella sanoa mitään. Esimerkiksi vaikutukset vaikkapa työllisyyteen tai kotimaisen alan tuotantoon, kuten pienpanimoihin, ovat hyvin epävarmoja, valitettavasti. Alkoholin kulutuksen lisääntymisestä tulevat mahdolliset lisätulot menettävät merkityksensä, kun huomioidaan alkoholinkulutuksen lisääntymisestä seuraavat lisämenot ja kasvavat kustannukset,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 139/2017 vp

joita syntyy muun muassa terveys- ja sosiaaliongelmien lisääntymisestä, työurien lyhentymisestä ja tuottavuuden alentamisesta.

Haluan vielä toistaa sen, että pidän erittäin positiivisena sitä, että valiokunta hyvin suurella enemmistöllä ehdottaa, että vähittäismyynnissä olevien alkoholituotteiden maksimi-prosentti säilytetään 4,7 prosentissa eikä sitä olla nostamassa 5,5:een. Kuitenkin, mikäli alkoholin negatiivisiin vaikutuksiin halutaan alkoholilainsäädännöllä tehokkaasti puuttua, niin siihen olisi olemassa myös käytettävissä olevia keinoja, kuten itse asiassa hallituksen esityksen perusteluissa todetaan. Yksi keino, joka on esimerkiksi Ruotsissa osoittautunut tehokkaaksi, olisi nimenomaan tuon prosenttirajan lasku, ja sen vuoksi tulen esittämään sitä, että meilläkin se laskettaisiin 3,5 prosenttiin. Tätä on muuten myös Lääkäriliitto esittänyt.

Sitten se merkillinen asia, mikä on noussut vasta tässä alkoholilakiuudistuksen eduskuntakäsittelyn yhteydessä, eli kysymys etämyynnistä. Alun perin laadittu luonnos sisälsi pykälän etämyynnin kieltämisestä. Tuolloin todettiin, että järjestelmän kattavuus varmistettaisiin selventämällä nykyinen alkoholijuomien rajat ylittävän etämyynnin kielto. Todettiin myös, että alkoholijuomien toimittamisessa suoraan kuluttajille ei välttämättä noudateta mitään alkoholilain säännöksiä, että käytännössä ulkomailta tapahtuvasta etämyynnistä on jo tullut rinnakkainen alkoholijuomien markkinapaikka. Mutta jostakin syystä — ja toivon, että ministeri kertoisi täällä, mistä syystä — tuo pykälä jäi pois tämän valmistelun aikana. Mikä taho vaikutti tähän, että tuo pykälä jäi pois?

Täällä viitattiin jo Helsingin hovioikeuden ratkaisuun, jossa todettiin, että jos Alkon vähittäismyyntimonopoliin kuuluvien tuotteiden etämyynti suomalaisille kuluttajille sallittaisiin toisiin jäsenvaltioihin sijoittuneille toimijoille, niin se tulisi sallia myös Suomeen sijoittuneille toimijoille. Koska uusi ehdotettu alkoholilaki lähtee siitä, että Alkon asema säilytetään nykyisenlaisena, niin etämyynnin kielto olisi viisainta kirjata selkeästi lakiin. Tässä suhteessa on kyllä aika merkillistä — vaikka todellakaan itsekään en ole ennättänyt koko tätä mietintöä lukea läpi, niin sen verran ennätin, että näitä perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan lausuntoja selasin — että täällä perustuslakivaliokunnan lausunnossa sanotaan selvästi, että ehdotetut säännökset ja niiden perustelut ovat epäselvässä suhteessa ja osin jopa ristiriidassa keskenään, siis tämän etämyynnin suhteen. Sitten todetaan, että jos tarkoituksena on saattaa etämyynti rangaistavaksi, tulee siitä säätää rangaistussäännöksellä. Lakivaliokunta sanoo vielä selkeämmin, että oikeustilaa olisi asianmukaista selventää jo nyt käsillä olevan esityksen eduskuntakäsittelyssä.

Tämä koko asiakokonaisuus, joka liittyy tähän etämyyntiin, on erittäin vakava, koska siinä on kyseessä koko suomalaisen alkoholipolitiikan tulevaisuus. Siinä on kysymyksessä Alkon asema ja monopoli. Siinä on kysymyksessä myös se, sallimmeko me tosiasiallisen veronkierron. Sen vuoksi pidän erityisen valitettavana, että tähän kysymykseen ei ole kaikilla kansanedustajilla ollut riittävästi mahdollisuutta paneutua, ja pidän käsittämättömänä sitä, jos tätä viedään sellaisella kiireellä eteenpäin, että kansanedustajat eivät pysty kunnolla paneutumaan asiaan ja harkitsemaan omaa kantaansa.

Arvoisa puhemies! Mielestäni olisi erittäin kohtuullista mahdollistaa se, että jokaisella kansanedustajalla, joka joutuu tekemään myös omantunnon ratkaisun näiden kysymysten edessä, olisi mahdollisuus lukea tämä mietintö läpi. [Puhemies koputtaa] Sen vuoksi ehdotan eduskunnan työjärjestyksen mukaisesti, että mietintö pannaan pöydälle huomenna kello 10 järjestettävään istuntoon.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 139/2017 vp

Arvoisa puhemies! Toivon, että kukaan ei esitä, että se pannaan pöydälle 15 minuutin kuluttua alkavaan istuntoon, sillä en usko, että täällä kukaan on sellainen fakiiri, joka lukee 15 minuutissa tämän 200 sivua läpi.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Seuraavaksi keskustelemme pöydällepanosta.

20.17 **Kalle Jokinen kok:** Arvoisa puhemies! Esitän, että keskustelua jatketaan tänään myöhemmässä istunnossa.

20.18 **Jukka Kopra kok:** Arvoisa puhemies! Kannatan edustaja Jokisen esitystä.

20.18 **Sari Tanus kd:** Arvoisa puhemies! On ollut todella hämmäntävää, minkälaisella kiireellä tätä esitystä on viety eteenpäin. Ja niin kuin edustaja Räsänen totesi, mietintö tuli kansanedustajien käsiin vasta aivan hiljakkoin ja se on siinä määrin laaja, ettei ole ollut mitään mahdollisuutta tutustua siihen.

Eli tämän vuoksi kannatan edustaja Räsänen ehdotusta pöydällepanosta huomiseen kello 10 alkavaan istuntoon.

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Keskustelu pöydällepanon ajankohdasta on päättynyt.

Täysistuntoa jatketaan viidentoista minuutin kuluttua. Istunto jatkuu äänestyksellä kello 20.35.

Täysistunto keskeytettiin kello 20.20.

Täysistuntoa jatkettiin kello 20.36.

Puhemies Maria Lohela: Nyt jatketaan tänään kello 20.20 keskeytettyä istuntoa. Jatketaan päiväjärjestyksen kolmannen asian käsittelyä.

Kalle Jokinen on Jukka Kopran kannattamana ehdottanut, että asia pannaan pöydälle tänään pidettävään kolmanteen täysistuntoon. Päivi Räsänen on Sari Tanuksen kannattamana ehdottanut, että asia pannaan pöydälle huomenna pidettävään täysistuntoon.

Selonteko hyväksyttiin.

Kalle Jokisen ehdotus "jaa", Päivi Räsänen ehdotus "ei". Äänestyksen tulos: jaa 82, ei 47; poissa 70 (äänestys 1).

Asia pantiin pöydälle tänään pidettävään kolmanteen täysistuntoon.

Antero Laukkanen kd: Piti äänestää "ei".

Puhemies Maria Lohela: Merkitään.